

Ιστορικά - Έθνικά

■ 1η Δεκεμβρίου 1913

Ἡ ἔνωση τῆς Κρήτης με τὴν Ἑλλάδα*

Στὰ λάβαρά τους ἔγραφαν «Ἐνωσις ἢ θάνατος»

Ἦταν ἡ πρώτη μέρα τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1913, μιὰ ἡλιόλουστη Κυριακή, ὅπως οἱ καρδιές τῶν Κρητικῶν.

Δύο γηραιοὶ ἐπαναστάτες, σύμβολα τῶν κρητικῶν ἀγώνων, ὁ 94χρονος **Αναγνώστης Μάντακας** καὶ ὁ 81χρονος **Χατζημιχάλης Γιάνναρης**, ἀπὸ τοὺς Λάκκους Χανίων καὶ οἱ δύο, ὑψωναν

τὴν ἑλληνικὴ Σημαία στὸν ἴστό τοῦ φρουρίου τοῦ Φιρκά. Ἡ Ἐνωση με τὴν Ἑλλάδα ἦταν πλέον ἱστορικὴ πραγματικότητα.

Μετὰ ἀπὸ αἰῶνες κατοχῆς καὶ σκλαβιάς, ἀρχικὰ ἀπὸ τοὺς Ἑνετοὺς (1211-1669) καὶ στὴ συνέχεια ἀπὸ τοὺς Τούρκους (1669-1898), ἀλλὰ καὶ μιὰ δεκαπενταετία τύποις αὐτονομίας (οἱ Μεγάλες Δυνάμεις στὴν πραγματικότητα εἶχαν τὴν κατοχὴ καὶ ὁ σουλτᾶνος διατηροῦσε τὴν ἐπικυριαρχία του), ἡ Κρήτη ἐλεύθερη πλέον ἐνωνόταν με τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος.

Αὐτὸς ἄλλωστε ἦταν ὁ στόχος ὅλων τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 19ου αἰῶνα, γι' αὐτὸ χύθηκαν ποταμοὶ αἵματος, γι' αὐτὸ θυσιάστηκαν χιλιάδες Κρητικοί.

Οἱ Κρητες ἐπαναστάτες στὰ λάβαρά τους ἔγραφαν «Ἐνωσις ἢ θάνατος», δὲν ζητοῦσαν μόνο τὴν ἐλευθερία τους.

Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος ποὺ οὐδέποτε δέχτηκαν τὸ αὐτόνομο – ὑπὸ τις Δυνάμεις καὶ τὴν Τουρκία – πολίτευμα.

Τὴν Κυριακὴ 1 Δεκεμβρίου 1913 ἔγινε ἡ ἐπίσημη τελετὴ

τῆς ἔπαρσης τῆς ἑλληνικῆς Σημαίας στοῦ φρούριο τοῦ Φιρκά, στὰ Χανιά, παρουσία τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Κωνσταντίνου, τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς Κρήτης.

Χατζημιχάλης Γιάνναρης.

μα τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας. Ὅπως ἔπρεπε, Βασιλεὺς καὶ Πρωθυπουργὸς ἀπέδωσαν τὴν τιμὴ τῆς ὑψώσεως τῆς Σημαίας στοὺς ἴδιους τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς Κρήτης.

Ὁ Ἀναγνώστης Μάντακας (1819-1918) καὶ ὁ Χατζημιχάλης Γιάνναρης (1831 ἢ κατὰ ἄλλες πηγές 1827-1916) πῆραν τὴν Σημαία, μὲ συγκίνηση ἀνέβηκαν στὸν πυργίσκο καὶ τὴν ὑψώσαν στὸν ἰστό. Ἐκεῖ ἀπ' ὅπου τὴν εἶχαν κατεβάσει βιαίως οἱ ἄνδρες τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τὸ 1909, ὅταν καὶ τότε οἱ Κρηῖτες προσπάθησαν νὰ τὴν ὑψώσουν, ὥστε νὰ θεωρηθεῖ γεγονός τετελεσμένο ἢ Ἐνωση. (...).

Στὴν οὐσία, ἡ Ἐνωση εἶχε ἐπιτευχθεῖ 14 μῆνες νωρίτερα, ὅταν, ξεκινώντας ὁ πρῶτος Βαλκανικὸς Πόλεμος, ὁ Βενιζέλος εἶχε δεχθεῖ ὡς μέλη στὴν Ἑλληνικὴ Βουλὴ τοὺς Κρηῖτες ἀντιπροσώπους.

Ὅπως δὲν εἶχε κάνει δύο προηγούμενες φορές, τὸν Νοέμβριο τοῦ 1911 καὶ τὸν Μάϊο τοῦ 1912, ὑπὸ τις ἀπειλὲς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῆς Τουρκίας, πὺ προειδοποιούσε μὲ πολεμικὴ σύρραξη.

Τότε μάλιστα ὁ Κρητικὸς Πρωθυπουργὸς βρέθηκε ἀντιμέτωπος μὲ τοὺς παλιοὺς συμπολεμιστὲς του.

Τὴν πρώτη φορά, ὁ Βενιζέλος, ὑπὸ τὸ βάρος τῆς διεθνοῦς πίεσης, διακήρυττε ὅτι ὅσο θὰ ἦταν Πρωθυπουργὸς δὲν θὰ γινόταν ἡ

Ἡ Κρήτη ἦταν πλέον τμή-

Ἀναγνώστης Μάντακας.

Ἡ φωτογραφία ὑπάρχει στὰ βουλγαρικά ἀρχεῖα καὶ ἀπεικονίζει τοὺς Πρωθυπουργοὺς καὶ τοὺς Ἐκπροσώπους τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν κατὰ τὴν ἔναρξη τῶν διαπραγματεύσεων τῆς Διάσκεψης τοῦ Λονδίνου, τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1912.

Καθιστὸς στὸ κέντρο διακρίνεται ὁ Ἕλληνας Πρωθυπουργός, Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος συχνὰ ἐπισκεπτόταν τὸ Λονδίνο γιὰ τὴν συνέχεια τῶν συζητήσεων, οἱ ὁποῖες κράτησαν σχεδὸν 5,5 μῆνες.

Κανὼν ἀπὸ τὸ στρατό, ἔξω ἀπὸ τὴν Βουλῆ.

Τὴν 1η Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, ὅμως, ὁ Βενιζέλος δὲν εἶχε νὰ φοβηθεῖ καμιὰ ἀπειλή, ἀφοῦ ξεκινουσε ὁ πόλεμος μετὰ τὴν Τουρκία.

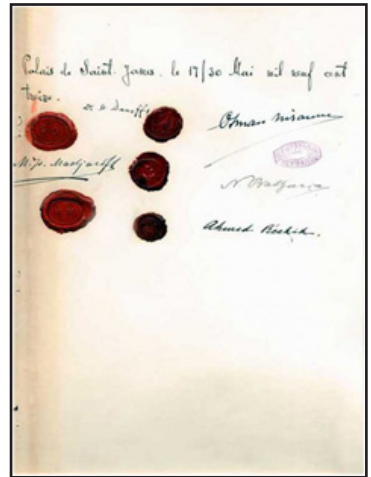
Ἐτσι κάλεσε ὁ ἴδιος τοὺς πληρεξουσίους τοῦ νησιοῦ νὰ γίνουν μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς. Ὅμως γιὰ τὴν διεθνή κοινότητα τὸ πρόβλημα τῆς Ἑνώσεως τυπικὰ δὲν εἶχε λήξει ἀκόμη.

Ἡ ὀριστικὴ ἀποκατάσταση τοῦ ἐθνικοῦ θέματος γιὰ τὴν Κρήτη ἦλθε στὰ τέλη τῆς ἀνοιξης τοῦ ἐπόμενου χρόνου, τοῦ 1913, μετὰ τὴ Συμφωνία τοῦ Λονδίνου, τὴν ὁποία ἐπικύρωσαν τὴν ἴδια χρονιά οἱ συμφωνίες τοῦ Βουκουρεστίου, τὸν Αὐγούστο, καὶ τῆς Ἀθήνας, τὸν Νοέμβριο.

Ἑνωσι!

Μάλιστα οἱ Κρητες Βουλευτὲς ποὺ ἐπιχείρησαν νὰ μεταβοῦν στὴν Ἀθήνα προκειμένου νὰ παρακαθίσουν στὴ συνεδρίαση τῆς Βουλῆς καὶ νὰ ἐπιβάλλουν de facto τὴν Ἑνωσι, συνελήφθησαν στὸ λιμάνι τῆς Σούδας ἀπὸ τὸ ναυτικὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ κρατήθηκαν σὲ πλοῖο μέχρι τὰ Χριστούγεννα.

Τὴν δευτέρη φορά, τὸν Μάιο τοῦ 1912, χτυπήθη-

Οἱ ὑπογραφὲς τῶν ἀντιπροσώπων κάτω ἀπὸ τὸ Πρωτόκολλο τοῦ Λονδίνου.

(*) Ἐφημερ. «Χριστιανική», ἀριθμ. φ. 953/3.12.2015, σελ. 10. Τοῦ Δημοσιογράφου Ἀλεξάνδρου Α. Ἀνδρικόκη. Πηγή: Cretalive.gr • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

Ὁ Ἀναγνώστης Μάντακας καὶ ὁ Χατζημιχάλης Γιάνναρης, λίγο πιὸ πίσω του, ἔχουν ὑψώσει, τιμητικά ἐκ μέρους τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Κρήτης τὴν ἑλληνικὴ Σημαία καὶ κατεβαίνουν ἀπὸ τὸν πυργίσκο στὸ φρούριο τοῦ Φιρκά, στὰ Χανιά.

Στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι τοὺς περιμέναν Βασιλεὺς καὶ Πρωθυπουργὸς νὰ τοὺς συγχαροῦν.

Ὁ Μάντακας κατεβαίνει πρῶτος τὰ σκαλοπάτια, ὑποβασταζόμενος ἀπὸ τὸν Γενικὸ Διοικητὴ τοῦ νησιοῦ Ροῦφο. Ἐνῶ πιὸ πίσω, μὲ τὰ λευκὰ γένια, διακρίνεται ὁ Χατζημιχάλης Γιάνναρης. Οἱ δύο μεγάλοι ἐπαναστάτες, οἱ ὁποῖοι συμμετείχαν σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, ὁ πρῶτος ἀπὸ τὸ 1841, ὁ δεύτερος ἀπὸ τὸ 1866, εἶχαν τιμηθεῖ ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἀπὸ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνο μὲ τὸν Χρυσὸ Σταυρὸ τοῦ Σωτήρος. Μάλιστα στὸ στήθος τοῦ Γιάνναρη διακρίνεται ὁ Σταυρὸς.

(Ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Πατρίς» τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Σπυρίδωνος Σίμου, στίς 6 Δεκεμβρίου 1913).

Ἡ ἐπίσημη τελετὴ τῆς ἔπαρσης τῆς ἑλληνικῆς Σημαίας στὸ φρούριο τοῦ Φιρκά, στὰ Χανιά, παρουσία τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Κωνσταντῖνου, τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς Κρήτης.